

نگاهی به تحول ضرب‌المثل‌ها به ضد‌المثل‌ها

ضرب‌المثل‌ها در راه مدرن شدن

دکتر حیات عامری^۱

ماندانا کلاهدوز محمدی^۲

مقدمه

ضرب‌المثل جمله‌ای کوتاه و شناخته شده در میان عامه‌ی مردم است که حکمت، واقعیت، اخلاقیات و دیدگاه‌های سنتی را در قالبی استعاره‌ی و ثابت و به یاد ماندنی در بر می‌گیرد و از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌کند (میدر، ۲۰۰۴). ضرب‌المثل‌ها همواره از جنبه‌های گوناگون واژگانی، معنایی و نیز مطالعات ترجمه و زبان‌شناختی، مورد بررسی و پژوهش قرار گرفته‌اند (خرم‌شاهی، ۱۳۸۳؛ گرجیان، ۲۰۰۸؛ ذوالفقاری، ۱۳۸۸؛ قاضی زاده و نجفی، ۱۳۸۸؛ دباغی^۳، ۲۰۱۰؛ معظمی، ۱۳۸۹؛ استاجی و نخاوی^۴، ۲۰۱۱).

در قرن‌های اخیر با گذشت زمان، پیشرفت تکنولوژی و ماشینی شدن جوامع، برحسب نیاز تغییرهایی در ساختار و معنای ضرب‌المثل‌ها به وجود آمده و آن‌ها را به ضرب‌المثل‌های مدرن و امروزی مبدل کرده که با فضای حاکم در جامعه‌ها مطابقت داشته باشند. نخستین بار میدر ضرب‌المثل‌شناس معروف آلمانی این نوع از ضرب‌المثل‌ها را ضد‌المثل^۵ نامید. ضد‌المثل‌ها گونه‌ی امروزی شده ضرب‌المثل‌ها هستند و بر پایه‌ی ضرب‌المثل‌ها ساخته می‌شوند و در اغلب زبان‌ها نیز یافت می‌شوند، این نوع جدید از ضرب‌المثل‌ها دائماً در حال ساخته شدن و جای‌گیری در ارتباط‌های روزمره افراد هستند و سوای جنبه‌ی سرگرمی و طنزگونه‌شان، همانند ضرب‌المثل‌ها در آگهی‌های بازرگانی، تیتروزی‌ها، گفتمان‌های سیاسی، کارتونها، کاریکاتورها، کارت پستال‌ها و نوشتار روی لباس‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرند (میدرولیتوکینا، ۲۰۰۲) و با بیان آن‌ها گوینده به نوعی با بهره گرفتن از دانش پیشین شنونده درخصوص ضرب‌المثل‌ها، مفاهیم مورد نظرش را به وی القاء می‌نماید. (کلاهدوز محمدی و اسدی، ۱۳۹۲) تحقیق حاضر درصدد است به معرفی ضد‌المثل‌های فارسی و به نوعی گردآوری و طبقه‌بندی آن‌ها براساس ضرب‌المثل‌هایی که از آن‌ها مشتق شده‌اند بپردازد.

هفتمین همایش پژوهش‌های زبان و ادبیات فارسی اهمیت و ضرورت انجام تحقیق

همان‌گونه که گفته شد تاکنون تحقیق‌های زیادی درخصوص طبقه‌بندی و تحلیل ضرب‌المثل‌ها به انواع گوناگون از منظرهای نحوی، واژگانی، زیبایی‌شناختی و نیز ترجمه‌شناختی صورت گرفته ولی تا آنجا که برای نگارندگان مقاله روشن است ماهیت ضد‌المثل‌ها هنوز در فرهنگ فارسی جایگاه در خوری نیافته است. با این حال اگر بخواهیم روی افکار و عقاید جامعه و عامه‌ی مردمان آن مطالعه‌ای جدی صورت دهیم، به طور یقین ضرب‌المثل‌ها و انواع آن‌ها می‌توانند یکی از منابع مهم در این خصوص محسوب شوند (ذوالفقاری، ۱۳۸۸)، علت این امر آن است که مردم عامه در هر برهه‌ی زمانی براساس نیازهای خود و اقتضای جامعه‌شان برای ارتباط بهتر و یا بیان مفهومی خاص برای هر موضوع مثلی ساخته‌اند تا به موقع از آن استفاده کنند. می‌توان ضرب‌المثل‌ها را به مثابه واژگانی دانست که با گذشت زمان متحول می‌شوند و معنا یا ساختار جدیدی به خود می‌گیرند، این تحول در ضرب‌المثل‌ها به صورت ضد‌المثل خود را نشان می‌دهد. به عنوان مثال در جوامع گذشته شاهد رواج ضرب‌المثل‌هایی با مضامین معنایی در

۱- استادیار زبان‌شناسی همگانی، دانشگاه تربیت مدرس

۲- دانشجوی دکتری زبان‌شناسی همگانی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران، گروه زبان‌شناسی

۳- Dabaghi

۴- Estaji & Nakhavali

۵- Anti-proverb

خصوص امید، دروغ، غیبت، دوست، همسایه و غیره بودیم ولی امروزه علاوه بر مضامین معنایی پیشین، شاهد به وجود آمدن ضدالمثل‌هایی با مضامین بنزینی، ترافیکی، دیجیتالی، پرستاری، شیمیایی و غیره نیز هستیم و این مهم ضرورت انجام چنین تحقیقی را دو چندان می‌کند. اگر چه هنوز واژه ضدالمثل در میان مردم رواج نیافته و بسیاری این گونه جدید را همان ضرب المثل می‌پندارند ولی به علت کثرت کاربرد ضرب‌المثل‌ها هیچ گاه از جنبه نو بودن آن‌ها کاسته نمی‌شود (کلاهدوز محمدی، ۱۳۹۱)، ولی محققانی همچون میدر در خصوص بقا و شهرت ضدالمثل‌ها هنوز هم با تردیدهایی مواجه‌اند چرا که افراد یک جامعه در امر بقای ضدالمثل‌ها و رواج و کاربردشان در جامعه، با سؤالات و تردیدهایی مواجه هستند.

۳. ضد المثل و تعریف آن

میدر (۲۰۰۴) ضرب المثل شناس معروف ضد المثل را گونه‌ای از ضرب‌المثل معرفی می‌کند که از تغییر و تحول ضرب المثل‌های معمول و متعارف برای خلق تأثیری طنزگون بهره می‌جوید. وی ضد المثل را ضرب‌المثلی تقلیدی، طنزگونه، پیچیده و شکسته می‌داند که بازی بیانی طنزآمیز با حکمت ضرب المثل‌های سنتی را آشکار می‌سازد. به عقیده‌ی گرن بوم - هرآن (۲۰۰۹) در حالی که ضرب المثل‌ها در زمان‌های قدیم نسل به نسل از پدر بزرگ و مادر بزرگ‌ها به نوه‌ها می‌رسیدند امروزه نسل‌های جدیدتر، ضرب المثل‌های خاص خود را می‌سازند که بیشتر به دنیای مدرن آن‌ها نزدیک‌تر است.

۱.۳. پیشینه پژوهش

۱-۳-۱- ضدالمثل و خاستگاه آن در شرق

ضرب المثل‌ها اشکال و انواع گوناگونی دارند چنانچه دهخدا در ابتدای امثال و حکم (۱۳۷۶) خویش چنین می‌نویسد: در زبان فرانسوی هفده لغت یافت می‌شود^۱ که در فرهنگ‌های عربی و فارسی همه ی آن‌ها را مثل ترجمه کرده‌اند و در فرهنگ‌های بزرگ فرانسوی تعریف‌هایی که برای آن‌ها نگاشته شده است کافی نیست و نمی‌توان با آن تعریف‌ها تمایزی میان آن‌ها قائل شد. قطعاً مرحوم دهخدا با نگاشتن این سطور بر آگاهی دانشمندان شرقی از انواع ضرب المثل‌ها صحنه گذارده است و می‌توان گفت که وی به عنوان فرهنگ نگار شرقی فرهنگ جامع امثال و حکم را تهیه کرد و چشم و دل ایرانیان را به فرهنگ غنی ایرانی باز نمود. همان‌طور که گفته شد در خصوص ضد المثل - های فارسی تحقیق‌های چندانی انجام نگرفته است ولی آنچه مسلم است این است که این نوع ضرب المثل‌ها در سال‌های اخیر به وفور رواج پیدا کرده‌اند؛ چرا که بنا به مقتضیات جامعه‌ی امروزی ضرب المثل‌ها نیز همانند واژگان سیر تحولی خود را می‌پیمایند ولی حیات یا ممات آن‌ها بستگی به جامعه دارد (کلاهدوز محمدی، ۱۳۹۱). در ادامه به آرای برخی از نویسندگان ایرانی که اشاراتی گذرا به تحول ضرب المثل‌ها داشته‌اند، خواهیم پرداخت.

ذوالفقاری (۱۳۸۸) یکی از ویژگی‌های ضرب المثل‌ها را تغییر یا جابه‌جایی ساختار واژگان آن‌ها در محور جانمایی به دلیل تعدد روایت می‌داند به عنوان مثال «مرگ می‌خواهی برو بهاباد» در کرمانی به صورت «مرگ می‌خواهی برو قندز» در افغانی. این وضعیت، در ضدالمثل‌های فارسی نیز صادق است و ضدالمثل‌ها تنها با استفاده از حذف، جانمایی، اضافه و جابه‌جایی از ضرب المثل‌ها نشات می‌گیرند؛ کما اینکه بیشتر موارد تغییر در واژگان ضرب‌المثل‌ها برای ساخت ضدالمثل‌ها رخ می‌دهد و فرآیندهای (افعال) به کار رفته در ضرب‌المثل‌ها در بسیاری از موارد به عینه در ضدالمثل‌ها مشاهده می‌شوند، به عنوان مثال فرآیند دیدن در ضرب المثل «تو مو میبینی و من پیچش مو» در ضدالمثل «تو رگ می‌بینی و من پیچش رگ» مشاهده می‌شود.

ذوالفقاری (۱۳۸۸) در مصاحبه‌ای در خصوص ضرب المثل‌ها با عنوان برای ضرب المثل‌ها کاری نکرده‌ایم، به این نکته اشاره می‌نماید که ضرب المثل‌ها از موارد فرهنگی غنی هستند که از گذشتگان دور به ما رسیده‌اند و البته در

طول سال‌های متمادی به ضرورت زمان و مکان دست‌خوش تغییرهایی شده‌اند. به گفته‌ی وی در زمان گذشته ارتباط شفاهی میان مردم بیشتر بوده ولی امروزه ارتباط‌های شفاهی کم رنگ‌تر شده و نسل ما کمتر از ضرب‌المثل‌ها استفاده می‌کنند و گاهی ضرب‌المثل‌هایی هم ساخته می‌شوند.

دانشفر (۱۳۸۹) در رساله‌ی کارشناسی ارشد خود به بررسی اصطلاح‌ها و ضرب‌المثل‌های به کار رفته در روزنامه همشهری با رویکردی زبان‌شناختی و جامعه‌شناختی پرداخته است. گرچه دانشفر در پایانامه‌ی خود به استفاده از فرآیندهایی چون حذف، اضافه و جایگزینی بر روی اصطلاح‌ها و ضرب‌المثل‌ها اشاره کرده و آن‌ها را به صورت موشکافانه بررسی و تجزیه و تحلیل نموده ولی اشاره‌ای به ضدالمثل‌ها و ساختار آن‌ها نکرده است.

در زیر نمونه‌هایی از ضدالمثل‌های پایان‌نامه وی آورده شده است:

گیشه را آخر پاییز می‌شمارند. (جوجه رو آخر پاییز می‌شمارند)

مثبت اندیش باش تا کامروا باشی. (سحر خیز باش تا کامروا باشی)

۲-۳-۱- ضد المثل و خاستگاه آن در غرب

به عقیده لیتوکینا^۱ از زمان ظهور ضد المثل‌ها در غرب مدت مدیدی می‌گذرد و ضد المثل‌ها خاص جامعه‌ی امروزی نیستند، در فضای سایبری و رسانه‌ای به وجود نیامده‌اند و سر نخ‌هایی از آن‌ها را می‌توان در گذشته‌های دور یافت. در حقیقت انواع و اقسام ضدالمثل‌ها به اندازه خود ضرب‌المثل‌ها قدیمی هستند و در زمان‌های قدیم و دوران‌های بعد شکوفا شده‌اند. در قرن هجدهم میلادی، تعدادی از فلاسفه و نویسندگان و شاعران از جمله لیختنبرگ^۲، کانت^۳، شیلر^۴، گوته^۵ و ولتر^۶، حکمت ضرب‌المثل‌ها را مورد سؤال قرار دادند و شروع به تغییر ضرب‌المثل‌ها کردند. هر چند از آن زمان گردآوری ضدالمثل‌ها و مطالعه‌ی ضرب‌المثل‌شناسی به صورت جهانی و ملی شروع به اوج گرفتن کرد ولی دو دهه بعد این اصطلاح برای نخستین بار توسط میدر (۱۹۸۲) ابداع شد و اولین مجموعه از ضدالمثل‌های آلمانی با عنوان، ضد المثل‌ها^۷، به زبان آلمانی منتشر شد. میدر در کتاب دیگر خود در سال (۱۹۸۷) با عنوان سنت و نوآوری در ادبیات عامه^۸ منتشر شده، به بررسی ضدالمثل‌ها در ادبیات فولکلور می‌پردازد. در سال ۲۰۰۲ مجموعه‌ی ضدالمثل‌های انگلیسی با عنوان حکمت خلاقه^۹ توسط میدر و همکارانش به چاپ رسید (لیتوکینا و میدر، ۲۰۰۶) و (کلاهدوز محمدی، ۱۳۹۱).

به عقیده‌ی میدر (۱۹۷۷) یک ضد المثل برای گذاردن تأثیری جامع و مانع در ذهن بایستی براساس ضرب‌المثلی شناخته شده به وجود بیاید. به عنوان مثال ضد المثل «دستی رو که کتیف به نظر می‌رسه گاز نگیر»^{۱۰} زمانی تأثیر نهایی خود را بر روی شنونده می‌گذارد که وی قبلاً با ضرب‌المثل رایج «دست کتیف رو گاز نگیر»^{۱۱} آشنا باشد. به بیان دیگر ضرب‌المثل‌های متداول و مرسوم برای همه‌ی مردم شناخته‌شده هستند و زمانی که تغییر محسوسی در آن‌ها چه از لحاظ ترتیب واژگانی و چه از لحاظ جانشین شدن توسط واژگان دیگر رخ می‌دهد، تبدیل به ضد المثل می‌شوند (کلاهدوز محمدی، ۱۳۹۱). بهووانسوار^{۱۲} دلیل به وجود آمدن ضدالمثل‌ها را وجود خصایص زیر در بشر امروزی می‌داند: نوآوری، شوخ‌طبعی و طنزنویسی. این سه خصیصه بر عرف و عادت اجتماعی تأثیر می‌گذارند و ضد المثل‌ها را به وجود می‌آورند (بهووانسوار، ۲۰۰۳).

۱- Litovkina

۲- Lichtenberg

۳- Kant

۴- Schiller

۵- Goethe

۶- Voltaire

۷- Anti-Sprichwört

۸- Tradition and Innovation in Folk Literature

۹- Twisted Wisdom: Modern Anti-Proverbs

۱۰- Don't bite the hand that looks dirty

۱۱- Don't bite the hand that feeds you 'حق نان و نمک بسیار باشد'

۱۲- Bhuvanewar

پیکره ضد‌المثل‌های فارسی

۱.۳. منابع مورد استفاده برای جمع آوری داده‌ها

در تحقیق حاضر ضرب‌المثل‌ها از فرهنگ جامع ضرب‌المثل‌ها (فارسی - انگلیسی) نوشته‌ی گرجیان و همکاران (۱۳۸۷) و (۱۳۸۳) و کتاب دنیای ضرب‌المثل‌ها (فارسی - انگلیسی) نوشته چنگیزیان (۱۳۸۲) انتخاب شدند. الگوی مورد استفاده برای جمع آوری و معرفی ضدالمثل‌های فارسی از کتاب «ضرب‌المثل‌ها نمی‌میرند و فقط تغییر می‌یابند» نوشته لیتوکینا و میدر (۲۰۰۶) گرفته شده است. برای جمع آوری پیکره‌ی ضدالمثل‌های فارسی نیز از منابع شنیداری (اخبار) و مکتوب (روزنامه‌های کثیرالانتشار، مجلات) و فضای سایبری (اینترنت) بهره گرفته شد. همان‌طور که قبلاً نیز اشاره شد به عقیده میدر ضرب‌المثل‌شناس معروف اینترنت، رادیو، تلویزیون و در کل رسانه‌های جمعی منبع خوبی برای ضدالمثل‌ها به شمار می‌روند. شایان ذکر است که این پیکره ضدالمثل‌های مکتوب کاغذی و سایبری و شنیداری رسانه‌ای را شامل می‌شود.

۲.۳. روش گردآوری داده‌ها

پژوهش حاضر با بهره‌گیری از روش توصیفی - تحلیلی و با استفاده روش نمونه‌گیری تصادفی به جمع آوری ضدالمثل‌هایی پرداخت که از یک ضرب‌المثل یکسان نشأت گرفته بودند. به عنوان مثال ضدالمثل‌های کاغذ همسایه دلار است و کتابخوانی همسایه غاز است از ضرب‌المثل مرغ همسایه غاز است، نشأت گرفته است.

الگوهای پیشنهادی برای بازشناسی ضدالمثل‌ها

رزینکوف (۲۰۰۹) چهار الگوی ساختاری - معنایی را برای بازشناسی ضدالمثل‌ها پیشنهاد داده است (کلاهدوز محمدی، ۱۳۹۱):

ساختار مشابه / معنای یکسان

الف) تو مو میبینی و من پیچش مو

ب) تو مو می بینی و من ریزش مو

ضدالمثل و ضرب‌المثل بالا دارای ساختار نسبتاً مشابهی هستند و به معنای یکسانی اشاره دارند که در آن آدم بی‌تجربه و ناپخته سطحی و ظاهری با چیزی یا موضوعی برخورد می‌کند، حال آنکه باید توجه داشت در ضدالمثل معنا امروزی‌تر می‌شود و مفهوم استعاری آن کم رنگ‌تر می‌شود چرا که کاشت و ریزش مو مسئله‌ای جدید و امروزی است.

www.anjomanfarsi.ir

۲. ساختار جدید / معنای یکسان

الف) با حلوا حلوا گفتن دهن شیرین نمی‌شه.

ب) با کانت کانت گفتن متفکر نمی‌شویم.

ضرب‌المثل با حلوا حلوا گفتن دهن شیرین نمی‌شه محتوایی در خصوص تلاش برای رسیدن به هدف را دارد. ضدالمثل اشاره شده نیز گرچه ساختاری به ظاهر جدید و نو دارد ولی همان بار معنایی را یدک می‌کشد.

۳. ضرب‌المثل‌های توسعه یافته که به صورت ضدالمثل در می‌آیند و معنای یکسان / متفاوت دارند.

الف) آب گل آلود می‌کنه بفروشه نون ز نو بچه اش رو در بیاره.

ب). آب در کوزه و ما تشنه لبان می‌گردیم، خسیس برو از اون سوپر مارکت یه آب معدنی بخر خوب.

این نوع از ضدالمثل‌ها نیز از لحاظ ساختاری بسط و گسترش یافته‌اند و با رخدادهای به روز جامعه وفق یافته‌اند و از منظر طنز و یا برای بیان واقعه تلخ اجتماعی کاربرد دارند.

۴. ساختار جدید / محتوای معنایی جدید

الف) قدر عافیت کسی داند که به مصیبتی گرفتار آید.
ب) قدر نان تازه را کسی داند که به نان خشکه دچار آید.
ج) قدر نان خشکه را هم کسی داند که به گران شدن نان تازه گرفتار آید.
ضرب المثل بالا در خصوص کسی گفته می‌شد که قدر سلامت و صحت خودش را نمی‌دانسته ولی ضدالمثل‌های بالا در خصوص گرانی نان ساخته شده‌اند و ربطی به سلامت ندارد.
مورد ۵ توسط نگارنده پیشنهاد می‌شود که در آن ضرب المثل ساختار یکسان با ضدالمثل دارند ولی معنای آن در رابطه با وقایع به روز جامعه مورد استفاده قرار می‌گیرد.

۵. ساختار یکسان / معنای یکسان / بافت متفاوت

الف) آب در کوزه و ما تشنه لبان می‌گردیم.
این ضرب المثل زمانی استفاده می‌شود که فرد توانایی‌های خودش را نبیند و مدام خودش را محتاج کمک دیگران بداند ولی ضدالمثل آن کاملاً بافت محور است به عنوان مثال در خصوص حکایت پرورش ماهی تیلابیا در بافق که به منظور متوجه نمودن مسئولان به توانمندی‌ها و پتانسیل زیادی است که بافق دارد و اگر از آن استفاده شود دیگر مشکل بیکاری از بین خواهد رفت (تشکری، ۱۳۹۲).

نتیجه‌گیری:

تحقیق حاضر به معرفی و گردآوری انواع ضدالمثل‌های فارسی نشأت گرفته از ضرب المثل‌ها پرداخت و از طریق پنج الگوی پیشنهادی آن‌ها را از منابع شنیداری (اخبار) و مکتوب (روزنامه‌های کثیرالانتشار، مجلات) و فضای سایبری (ایترنت) جمع‌آوری نمود. آنچه در این میان حائز اهمیت است دوام و بقای ضدالمثل‌ها است که با همان سرعتی که به وجود می‌آیند با همان سرعت نیز با کم‌رنگ شدن پدیده‌ی اجتماعی که منجر به پیدایش آن‌ها شده یا تغییر ساختاری می‌یابند و یا مسکوت باقی می‌مانند ولی ضرب المثل‌ها همچنان جاری و ساری هستند و این امر نشانگر ریشه‌های مستحکم آن‌ها در فرهنگ هر ملتی بخصوص فرهنگ ایرانی است. دیگر آنکه پیکره ضدالمثل‌ها پیکره‌ای در حال توسعه است و روز به روز به میزان آن افزوده می‌شود که این خود ضرورت جمع‌آوری آن‌ها را دوچندان می‌نماید. تحقیق حاضر تلاش کرد تا بخشی از ضدالمثل‌های جمع‌آوری شده در سال‌های اخیر را به تصویر بکشد به این امید که این راهی را به سوی جمع‌آوری گسترده آن‌ها بگشاید.

فهرست منابع:

- ۱- تشکری، م.ح. (۱۳۹۲). آب در کوزه و ما تشنه لبان می‌گردیم. قابل دسترسی در سایت پایگاه خبری تحلیلی بافق فردا، آخرین بازنگری ۲ آذر ۱۳۹۲. <http://www.bafghfarda.com/1392/06/>
- ۲- خرمشاهی، ب. (۱۳۸۳). یکصد ضرب المثل همسان در انگلیسی و فارسی. مجموعه مقالات نخستین همایش ملی ایران‌شناسی: ادبیات ایران. جول. تهران: بنیاد ایران. صص ۲۳۲-۲۵۰.
- ۳- دانشفر، ش. (۱۳۸۹). بررسی کاربرد اصطلاح‌های و ضرب المثل‌ها در روزنامه همشهری (رویکردی زبان‌شناختی و جامعه‌شناختی). پایان‌نامه کارشناسی ارشد، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- ۴- دهخدا، ع. ا. (۱۳۷۶). گزیده و شرح امثال و حکم. فرج الله شریفی گلپایگانی، تهران: هیرمند. صص ۱-۲۱.
- ۵- ذوالفقاری، ح. (۱۳۸۸). برای ضرب المثل کاری نکرده‌ایم. متن مصاحبه، ۹ آبان ۱۳۸۸، قابل دسترسی در سایت ادب فارسی، آخرین بازنگری ۱۷ خرداد ۱۳۹۱

- ۶- قاضی زاده، خ. و نجفی، آ. (۱۳۸۸). تحلیل مقابله‌ای ضرب‌المثل‌های انگلیسی و فارسی از نظر معنایی و واژگانی، فصلنامه علمی-پژوهشی مطالعه‌های ترجمه، سال هفتم، شماره ۲۸، صص ۵-۳۰.
- ۷- کلاهدوز محمدی، م. ر. (۱۳۹۱). بررسی تطبیقی ضرب‌المثل‌ها و ضدالمثل‌های انگلیسی و فارسی از دیدگاه فرانتش اندیشگانی تجربی در چهارچوب دستور نقش‌گرای نظامند هلییدی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد زبان‌شناسی همگانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهر
- ۸- کلاهدوز محمدی، م. و اسدی، ن. (۱۳۹۲). بررسی تطبیقی ضرب‌المثل‌ها و ضدالمثل‌های فارسی از دیدگاه فرانتش اندیشگانی تجربی در چهارچوب دستور نقش‌گرای نظامند هلییدی. مجموعه مقالات دومین همایش ملی آموزش زبان و زبان‌شناسی اردیبهشت ۹۲
- ۹- Bhuvanewar, C. (۲۰۰۳). Proverbium ۲۰ (۲۰۰۳): A Review of English Articles. afriprov. Retrieved May ۱۷, ۲۰۱۲ from <http://www.afriprov.org/index.php/bibliography/۳۶۵-proverbium-۲۰-۲۰۰۳-a-review-of-english-articles-.html>
- ۱۰- Dabaghi, A. & Pishbin, E. & Niknasab, L. (۲۰۱۰). Proverbs from the Viewpoint of Translation. Journal of Language Teaching and Research, ۱(۶), ۸۰۷-۸۱۴. Retrieved ۲۰ July ۲۰۱۲ from <http://www.doaj.org/doi?func=abstract&id=۶۴۶۵۹۰>
- ۱۱- Estaji, A., & Nakhavali, F. (۲۰۱۱). Semantic Derogation in Persian Animal Proverbs. Theory and Practice in Language Studies, ۱(۹), ۱۲۱۳-۱۲۱۷. Retrieved ۲۵ July ۲۰۱۲ from <http://ojs.academypublisher.com/index.php/tpls/article/view/۰۱۰۹۱۲۱۳۱۲۱۷>
- ۱۲- Gorjian, B. (۲۰۰۸). Translating English proverbs into Persian: A case of comparative linguistics. In R. Xiao & L. He & M. Yue (Eds.), Proceedings of The International Symposium on Using Corpora in Contrastive and Translation Studies (UCCTS ۲۰۰۸).
- ۱۳- Zhejiang University: Hangzhou. Retrieved ۴ Sep ۲۰۱۲ from <http://www.lancs.ac.uk/fass/projects/corpus/UCCTS۲۰۰۸Proceedings/>
- ۱۴- Granbom- Herranen, L. (۲۰۰۹). Proverbs from Childhood. Proverbium Yearbook of International Proverb Scholarship. volume ۲۶, ۱۵۱-۱۷۰, Burlington: University of Vermont.
- ۱۵- Litovkina, A. T., & Mieder, W. (۲۰۰۶). Old Proverbs Never Die, They Just Diversify, Burlington: The University of Vermont, and Veszprém, Hungary: The Pannonian University of Veszprém.
- ۱۶- Mieder, W. (۲۰۰۳). Wisecracks! Fractured Proverbs. Shelburne, Vermont: the New England Press.
- ۱۷- Mieder, W. (۲۰۰۴). Proverbs: A Handbook. Greenwood Folklore Handbooks, Greenwood Press.
- ۱۸- Mieder, W., & Litovkina, A. T. (۲۰۰۲). Twisted Wisdom: Modern Anti-Proverbs. De Proverbio, electronic book publisher at the University of Tasmania, Australia.
- ۱۹- Reznikov, A. (۲۰۰۹). Old Wine in New Bottles (Modern Russian Anti-Proverbs). Proverbium Supplement Series, Volume ۲۷. Burlington: University of Vermont.
- ۲۰- Zolfaghari, H. & Ameri, H. (۲۰۱۲). Persian Proverbs: Definition and Characteristics. Journal of Islamic and Human Advanced Research. ۲ (۲۰۱۲), ۹۳-۱۰۸